

BLOC DE NOTES

JOAN FUSTER I NICOLAU M. RUBIÓ, UNA RELACIÓ QUE DESCONeixIA

Josep M. Quintana
Escriptor

L'any 2002 vaig publicar un llibre, fruit de la meua tesi doctoral en Filologia Romànica, sobre la figura de Nicolau M. Rubió i Tudurí (Nicolau Maria Rubió i Tudurí, 1891-1981, Literatura i pensament). Publicacions de l'Abadia de Montserrat, en el qual exposava el que eren segurament els aspectes menys coneguts de l'arquitecte i paisatgista nascut a Maó al si d'una família que va donar personatges il·lustres en diversos camps de la ciència, la tècnica i la investigació. Curiosament, mai no vaig conèixer Nicolau Rubió en vida, i tot el que he arribat a saber d'ell ha estat per mitjà de la lectura dels llibres i articles periodístics que va escriure, ja que en va publicar un gavadal després que s'exilià a París poc temps de començada la guerra civil espanyola.

Fidel a la República i a Catalunya (encara que disconforme amb els que governaven la Generalitat aleshores), ell englobà el seu concepte de catalanitat en un de més ampli, el que denominà «La pàtria Llatina», que plasmà en un llibre que publicà a París l'any 1945 en francès i jo vaig traduir al català per a la col·lecció «Serra d'Or» de l'Abadia de Montserrat l'any 2006.

Tenc, per guardar-ne el record, una fotografia de Nicolau M. Rubió a la meua biblioteca. Vestit de caçador, està presa en una de les caceres que va dur a terme a l'Àfrica (la primera dins els anys vint del segle passat), i he de reconèixer que és una de les persones que, sense haver-la conegut, més he admirat per la seva lucidesa i capacitat intel·lectual, ja que es va saber moure en camps molt diversos, com l'arquitectura, la jardineria, la literatura i l'assaig polític, encara que mai no va estar temptat de fer política, a diferència del seu germà Marià, que va ser diputat durant la República.

Més enllà de les obres sobre caceres, que el van convertir en un pioner d'aquesta mena de llibres a Catalunya i, segurament, a tot l'Estat, Nicolau M. Rubió va tenir un cert reconeixement del gran públic per una novel·la, «No ho sap ningú», que publicà Joan Sales a «El Club dels novel·listes» l'any 1961.

A la meua obra sobre Rubió parl extensament d'aquesta novel·la i també d'una altra que no va publicar, però de la qual jo vaig trobar el text mecanografiat, val a dir que amb algunes llacunes que em vaig atrevir a emplenar. El títol que ell va posar-li era «El camell travat» i s'encarregà de la publicació Angle editorial l'any 2003. Tanmateix desconeixia com va ser que Rubió contactà amb Joan Sales per publicar «No ho sap ningú», cosa que he descobert fa poques setmanes gràcies a la invitació que em van fer Josefa Salord i Damià Pons perquè escrivís un article per publi-

car a la web que s'ha obert per celebrar l'«Any Fuster», dedicat a l'escriptor i assaigista valencià, sens dubte un dels més destacats intel·lectuals valencians del segle XX.

Josefina Salord em va parlar d'una correspondència que havia trobat a la Biblioteca de Catalunya entre Joan Fuster, Joan Sales i Nicolau M. Rubió, que, un cop adquirida, em va fer descobrir aspectes que desconeixia sobre la novel·la de què estic parlant.

Llegint, doncs, la correspondència he sabut que Nicolau M. Rubió va enviar l'original al Premi Sant Jordi l'any 1960, any en què guanyà una novel·la que desconeix absolutament d'Enric Massó que es titulava «Viure no és fàcil». Per tant, la de Rubió va ser desestimada pel jurat, que també va desestimar una novel·la que, amb els anys,

s'ha reconegut com un clàssic de la literatura catalana i ha estat traduïda a més de vint idiomes. Em referesc a «La plaça del Diamant» de Mercè Rodoreda.

Val a dir que entre els membres del jurat hi havia Josep Pla, del qual desconeix què pensà de la novel·la de Rubió, però sí em consta que menyspreà la novel·la de Mercè Rodoreda, que ella presentà amb el títol provisional de «Colometa», de la qual Pla va dir que era «cursi i tenia un títol de sardana». La qual cosa no deixa de ser un consol per als molts autors que presenten il·lusionats originals a premis literaris i no obtenen el premi desitjat. No sempre els jurats tenen raó.

❖ PER LA CORRESPONDÈNCIA que esment he sabut que un dels membres d'aquell jurat que no va tenir en compte l'obra de la Rodoreda ni tampoc la de Rubió era Joan Fuster, que sí va saber veure el valor intrínsec d'aquelles dues obres. De fet, veiem llegint les cartes que ara he pogut consultar, que va ser ell qui es posà en contacte amb l'editor Joan Sales i li parlà de les dues novel·les recomanant-li que les publicués. Sales escoltà Fuster, es va fer amb els originals i decidí incloure'ls entre els títols de la seva editorial. De fet, «No ho sap ningú» va veure la llum el 1961 i «La plaça del Diamant» el 1962.

Llegits els originals, Joan Sales es va convèncer immediatament que Joan Fuster tenia raó i es mostrà encantat de publicar les dues novel·les que, en el cas de la de Rubió, va ser molt retocada, com sabem per unes notes que l'editor escrigué a Fuster:

«Quan facis la crítica per a «Destino» (si no l'has feta encara) -escriu Sales a Fuster- recorda el que et vaig dir, o sigui rellegeix la novel·la, no et fuis de la teua lectura de jurat, ja que l'autor l'ha esmenada moltíssim suprimint moltes pàgines etc. Fa tot un altre efecte». I afegeix: «No cal dir que davant de l'èxit que està tenint (he rebut altres cartes encomiàstiques, si bé sense tant de contingut crític, d'en Joan Oliver i molts que tu no coneixes), els del CLUB recordem que a tu et devem l'haver tingut notícia de l'existència d'una novel·la tan bona —sobretot, que «podia» ser tan bona».

També curiosament, la correspondència m'ha revelat que quan Joan Fuster va posar en marxa la col·lecció d'assaig que va dur com a títol «Cara i Creu», es va interessar per la publicació de «La patrie Latine» i demanà a Rubió que la traduís al català. De fet, Fuster desconeixia el llibre editat a París i en va tenir coneixement per una informació que li donà Jaume Miravittles, el qual -escriu Fuster a Rubió- «em diu que us ha mig compromès per donar-nos un original destinat a la col·lecció «Cara i Creu», petita aventura editorial que projecten uns quants amics. No cal dir que tots estarem ben contents si realment ens ajudàveu amb la vostra col·laboració. La idea és publicar un tipus de llibre «normal» — en temes i extensió—, amb la major amplitud de criteri, i preferentment (no exclusivament) del gènere assaig».

El projecte, però, no avançà perquè Rubió no tenia disponibilitat aleshores per fer-ne la traducció al català. Tanmateix agraeix a Fuster l'interès: «Estic content de la vostra carta i de col·laborar a «Cara i Creu». L'amic Miravittles, després d'haver llegit «La Patrie Latine» que vaig publicar en francès vint anys enrere, la troba del seu gust. És un assaig, al qual les nostres terres són situades en l'òrbita de l'evolució de l'antic món llatí i menys en la del determinisme estrictament peninsular. Fins ací la 'cara'. La 'creu' és que aquest text hauria de ser refet, que en la nova forma que m'imagino seria difícilment publicable en l'actualitat i que, a més, ara no tinc temps d'ocupar-me'n».

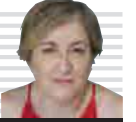
Desconec què volia modificar Rubió d'aquella obra, que jo vaig traduir respectant íntegrament l'original francès, però m'ha fet gràcia descobrir aquesta relació que desconeixia i que ara he pogut explicar a l'article que, *in extenso*, podeu llegir a la web (https://www.caib.cat/sites/anyoanfuster/ca/articles_actuels/).

Potser hauria d'excusar-me davant els directors de la publicació, però no crec que aquest *spoiler* que acab de fer del meu article perjudiqui l'original. Només l'he escrit per engrescar el lector interessat en l'obra de Joan Fuster perquè accedeixi a la web que ha elaborat el Govern de les Illes Balears i pugui aproximar-se a l'escriptor valencià i conèixer la relació que aquest va tenir amb personatges de les nostres illes per mitjà dels articles que hi aniran publicant escriptors i investigadors de ca nostra.

TRIBUNA

ENSAYO DEL LAVABO CONTEMPORÁNEO

Neus Canyelles

Poco después de que, dada por acabada la pandemia oficialmente, nos soltaran a la calle casi por obligación, mi hija y yo fuimos a cenar a un restaurante. Los camareros, simpatísimos, no nos dejaban pisar el suelo, prácticamente. Que si esto, que si lo otro, que si lo de más allá... Dos tipos con suerte, ya que nosotras, felices sin las mascarillas, les reíamos todas las gracias. De pronto, como de costumbre, yo me levanté para ir al cuarto de baño (la señora Incontinencia Summa, esposa de Pijus Magníficus, para quienes se hayan meado de risa con «La vida de Brian», se queda muy corta a mi lado). Para mi sorpresa, me encontré con dos puertas. En una, como de costumbre, vi la figura de una silueta con falda, es decir, lo que siempre se ha considerado el baño, lavabo, tocador... de señoras. Y en la de al lado, la misma repetida y otra figura de una silueta con pantalones (en fin, la que aparece en el baño de caballeros de toda la vida). Se me planteó un dilema: ¿en cuál entro? ¿Será indiferente, ya que en ambas hay una falda? Dudé un rato. Tras constatar que el de una sola figura estaba ocupado, abrí la puerta para dos, no sin cierta precaución. No sé dónde me estoy metiendo, susurré. Me apresuré y después de lavarme las manos casi sin dar-

“
En fin, que esto de ir al aseo también se está complicando. Con tanta disparidad de géneros, cualquiera sabe qué hacer

me cuenta, salí. ¿Y si un hombre se me pone al lado y me mira mal? En fin, que esto de ir al aseo también se está complicando. Con tanta disparidad de géneros, cualquiera sabe qué hacer. Al volver a la mesa, mi hija me explicó que se trata de un lavabo muy acertado y a la orden del día, pues muchas mujeres no se identifican con la faldita. Yo soy más de pantalones, pero según la convención social suelo dirigirme al de la faldita. Llámennme anticuada. Incluso si tengo que elegir entre la pipa y el abanico (otro símbolo muy desfasado, supongo), entro en el abanico... Ay, me dije, ya ni al baño puede ir una con calma. A partir de ahora me pondré una Tena Lady, como mi madre... Ayer, en otro local, de baño unisex, los mandos del grifo eran tan complicados, que al tiempo que me enjaboné la cara, me sequé el pelo y me lavé las gafas. Tres en uno. Y todo (jabón, agua y aire) salió del mismo artefacto, según te colocabas. En fin, que ya no salgo más a comer por ahí. Por culpa del puto lavabo.